

Становище

От проф. Ивана Енева
за докторантския труд
на Надежда Николова
на тема „Феноменът Преславска керамика“
– спец. „Керамика“, ПФ при НХА

Уважаемо научно жури, уважаеми колеги,

Трудът на Надежда Николова на тема „Феноменът Преславска керамика“ е първи по рода си опит на млад, съвременен професионално образован художник-керамик да потърси адекватен за 21 век прочит на историческата ценност – явлението Преславска керамика в контекста на онази златна епоха на книжовност, в която България е била лидер в цивилизационните процеси на Европа със своето просветителско дело. Висотата на постиженията на Преславската керамика се явяват като паралелно явление на този духовен подем, едновременно като материализирана технологична перфектност (оцеляла повече от десет столетия) и културен феномен с ярката си художествена стойност.

Този български феномен е изследван от многобройни ярки личности и родоначалници на българската историческа наука, но почти винаги само като елемент, фон на общото явление, наречено „Златен век“. Но идеята, защитена в настоящия докторантски труд е да се обедини културно-историческата, религиозно-философска и политико-социална роля на Преславската керамика с технологичната експертиза, която е била в дефицит в анализите, правени досега от историци, археолози, културолози и изкуствоведи, които често са профилни и не обединяват в цялост този материално-веществен керамичен феномен.

Докторантката, цитирайки коректно и изчерпателно, с дълбоко уважение пионерите изследователи на Преславското наследство, прибави този необходим нюанс, този нов прочит, базиран на професионалната керамична терминология, често отсъстваща в други изследвания на темата. С прилагането на нов подход чрез паралел между Преславската керамика и други подобни явления в Европа, тя обогати с нов аспект съвременната оценка на тази историческа ценност.

Разгледан като структурен строеж, докторантският труд съдържа четири глави (увод и заключение), които развиват четири взаимосвързани и взаимообогатяващи се аспекти по темата, в които си дават среща анализи на проблематика от изобразителен, културно-исторически, иконографски, естетически и социално-политически характер. В своята съвкупност тези разностранни анализи очертават картината на културно-историческата реалност, базирана на добре изследвана фактологическа база, при която се появява и еволюира Преславската керамика. Инструментариум за това научно изследване, приложен образовано и компетентно, са набор от научни средства от формален, темпорален, картографски, типографски, сравнителен, статистически, социологически, графичен и описателен метод, които заедно с целите и задачите са въвеждащо цитирани в увода.

Първа глава, исторически и културен преглед на периода IX-X век, съдържателно очертава темпоралната рамка, разглеждайки историческия период в контекста на фундамент на средновековната българска култура – съчетание между материалност и духовност. Появата на специфичното столично керамично изкуство се развива като следствие от мащабно строителство в столицата Велики Преслав на светски и религиозни комплекси, в които вътрешното храмово пространство се превръща в своеобразна „галерия на изкуствата“, т.е. е на полихромната облицовъчна керамика и иконната керамика. Докторантският анализ очертава новите уникални прояви в керамичната практика, появата на художествено-въздействащите творби на керамична иконопис – един феномен, носител на директни християнски послания като елитарно изкуство и полихромната облицовъчна керамика, носител на елементи от християнската символика и естетическите аспекти на „дълбоки местни традиции“, в които са отразени „националните рефлексии“. „Преславският керамик променя обичайното място на съществуване и функциониране на керамиката, за да създаде ново битие, в което тя да функционира – храма.“ Този цитат извежда сърцевината на новото явление, което определя именно керамиката в ново концептуално функциониране, не като социално-битов елемент, а като феномен, синхронен със своята съвременност – „Златен век на българската книжовност“. Доказателство за органичната връзка между Преславската книжовна школа и столичната керамика са безбройните кирилски и глаголически богословски текстове върху лицевата страна на керамични плочки, по които най-точно са датирани керамичните артефакти.

Втората глава „Архитектурна рисуванa керамика от Преслав“ развива обобщено от съвременна позиция въпросите на художествените принципи, структурните елементи и техники на модулното изграждане на декоративно-образната система на рисуваната керамика в контекста на архитектурно-храмовия синтез. Изследването защитава убедително тезата за принадлежността на всеки елемент от модулната система към „смыслово-емоционалния код“ на християнската душевност и като християнска естетика, и като семантика. Така нашите керамични предшественици от IX-X век внасят законодателство в спецификата на архитектурния синтез за всички православни храмове бъдещото историческо битие на България, независимо от историческата ѝ участ (на възход

